

Esinekokoelmat tulevan museotyön näkökulmasta

Timo Muhonen

Esineet ovat museoiden materiaalinen perusta, mutta myös yksi niiden suurimmista päänvaivoista. Keräämisen, säilyttämisen ja poiston periaatteet ovat kokoelmapolitiikan keskeisiä tekijöitä ja samalla eri näkökulmista tulevien vaatimusten ristitulessa; miten kerätä samalla edustavasti ja kattavasti taloudellisten ja fyysisten mahdollisuuksien puitteissa? Museoiden kokoelmat ovat usein viimeistään hyllysenttiä myöten täynnä esineitä, eikä potentiaalisille uusille kartunnoille kyetä tällöin varojen puuttuessa välttämättä takaamaan asianmukaisia säilytysolosuhteita ja rappeutumista hidastavaa käsittelyä. Mikään kulttuuriin liitettävissä oleva ei ole museoille vierasta, mutta jo pelkät fyysisten ja taloudellisten mahdollisuuksien rajat pakottavat priorisoimaan. Silloin arvottaminen toimii kokoelmapolitiikan keskeisenä käsikassarana.

Tämä ongelma lienee tuttu kaikille museoille, mutta erityisen paljon esinekokoelmien kartuttamiseen liittyviä kysymyksiä on pohdittu niissä museoissa, jotka tallentavat nyky- ja lähimenneisyyttä. Tällöin esineiden tarjonta ylittää moninkertaisesti mahdollisuudet niiden vastaanottamiselle ja säilyttämiseksi. Ongelman ratkaisemiseksi on pyritty määrittelemään erilaisia kriteerejä (esimerkiksi harvinaisuus, edustavuus, merkittävyys), joiden pohjalta päätöksiä esineiden kartunnasta ja säilyttämisestä tehdään. Esineiden kerääminen ja säilyttäminen perustuu näiden kriteerien pohjalta siten siihen, mikä tietojemme valossa näyttäytyy vastaavasti harvinaisena, edustavana, merkittävänä.

Yksi suurista ongelmia on tässä tapauksessa se, että tällä hetkellä merkitykselliseltä vaikuttava esine voi tulevaisuudessa näyttäytyä aikansa perspektiivistä vähäpätöiseltä ja päinvastoin. Onkin tärkeää muistaa, että keruu ja säilyttäminen perustuvat universaalien kriteerien sijaan pitkälti nykyhetken painotuksiin ja tilannetajuun. Museon näkökulmasta tämä kokoelmien arvoon liittyvä epävarmuus voi tuntua kohtuullisen lohduttomalta, sillä toisena aikakautena merkitykselliseksi tai kiinnostavaksi arvioitavaa materiaalia jää tällöin – osin resurssisyistä, osin näkökulmasta johtuvista syistä – keräämättä. Onkin huomautettu, että esimerkiksi myös ”käsittämätöntä” taidetta tulisi kerätä, jotta sitä voitaisiin myöhemmin tarkastella arvojen mahdollisesti muuttuttua. Lisäksi sattuman osuus kokoelmien muodostamisessa on joskus tutkijalle kullannarvoinen asia: kun jonkin asian tai ilmiön dokumentointiin ei ole aikanaan liittynyt selkeitä periaatteita, voi osa nykypäivänä tärkeänä pidetystä materiaalista tulla säilyneeksi vain sattuman kautta.

Nämä näkökulmat luovat lisäpaineita systemaattiselle keräämiselle ja tarkalle dokumentaatiolle, eivätkä ne vaikuta yksinomaan tulevien tutkijoiden työhön vaan kokonaisvaltaisesti museon mahdollisuuksiin kertoa menneestä maailmasta.

Museo ei ole tietenkään selvänäkijä, eikä tulevaisuuden muuttuvia tarpeita ole mahdollista ennakoida. Näin ollen on korostettu sitä, että kokoelmapolitiikan tulee kaikesta huolimatta perustua ennen muuta nykyhetken päämääriin ja siihen, mitä pidämme säilyttämisen arvoisena. Museoilla ei rajallisten resurssien maailmassa ole juurikaan varaa kokoelmapoliittisiin harharetkiin mahdollisten tulevaisuuden päämäärien varalta.

Yllä mainituista syistä johtuen on ehdotettu sellaista esineiden keräämisen lähestymistapaa, joka liittyy siihen painoarvoon – olipa sen ylärakenteena sitten esimerkiksi edustavuus tai merkittävyys –, jonka objektin keräämisen arvoiseksi määrittelemisen siihen automaattisesti ja implisiittisesti sisällyttää. Kyseessä oleva esine koetaan tällöin *tällä hetkellä* niin tärkeäksi, että se tulee säilyttää, ja tämä tieto avaa eksplisiittisesti dokumentoituna myöhemmille tutkijoille ikkunan meidän aikaamme eli siihen, minkä ja etenkin miksi me koimme jonkin esineen merkitykselliseksi. Näin nykypäivänä kerätty esine kertoo avoimesti sen alkuperäisen kontekstin lisäksi laajemmin sen tallentaneen aikakauden arvotuksista.

Richard Dunnin mukaan museoesineiden merkitys muuttuu ajan kuluessa, eikä tänä päivänä hankittu esine välttämättä olekaan enää ”kaikkein edustavin” tai ”merkityksellisin” tulevaisuudessa. Tallentamalla esineen merkityksen (so. *miksi* tämä esine oli tärkeä meidän ajallemme, *mitä* me ajattelimme sen edustavan) on tällöin mahdollista varmistaa se, että vaikka tuleville tutkijoille ko. esine ei enää olisikaan esimerkiksi tutkimuksen painopisteiden ja intressien muuttumisen seurauksena merkityksellinen, he voivat ainakin nähdä syitä sille, miksi me pidimme esinettä säilyttämisen arvoisena. Tällä on ainakin kulttuurihistoriallista tutkimusarvoa (=esineen säilyttäminen kertoo sen säilyttäneestä ajasta jotain jo implisiittisesti, tällä tavoin myös eksplisiittisesti). Näin ajatellen museo on tutkimushistorian kannalta erityisen mielenkiintoinen tarkastelun kohde.

Tämäkään keräämisen periaate ei tietenkään ole ongelmaton. Sen premissinä on oletus siitä, että osaamme arvioida tällä hetkellä tallentamamme aineiston valintaan vaikuttaneita syitä ja aineiston *todellista* merkitystä ajallemme. Olisi myös uskallettua väittää, että kaikki tämän hetken merkittävät esineet ja ilmiöt voisivat tulla näin tallennetuiksi ja dokumentoiduiksi – jälkiviisaus on aina helpompaa kuin oleellisen esiin seuloaminen silloin, kun siihen olisi konkreettista kosketuspintaa.

Käyttökelpoinen idea kokoelmapoliittisten pelkojen lievittämiseksi on löydettävissä myös Adele Silverin määritelmästä, jossa korostetaan museoon kuulumattomia ominaisuuksia. Sen tärkein viesti lienee tässä tapauksessa kokoelmien kartuttamisen periaatteisiin liittyvä mahdollisuus muuttaa museota sen mukaan, minkä koemme tärkeäksi: ”*Museums are inventions of men, not inevitable, eternal, ideal nor divine. They exist for the things we put in them, and they change as each generation chooses how to see and use those things.*” Ja museohan on historiansa aikana muuttunutkin aina sen mukaan, millaisena se on nähty ja millaisena se on haluttu nähdä. Tämä on luonnollista kehitystä, eikä sitä voi tai ole syytä estää, sillä museo on ennen muuta kulttuurin konstruktio. Ja mikä tärkeintä, tätä kehitystä ei myöskään kannata pelätä ”väärän” kokoelmapolitiikan kannalta, sillä kokoelmapolitiikka heijastaa tuleville tutkijoille sen kautta tallennetun menneisyyden lisäksi enemmän tai vähemmän oman aikamme arvoja, käsityksiä ja näkökulmia.

